

Sygn. akt III UK 182/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Rączka

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania K. P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O.

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 4 lipca 2019 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 10 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w O. wyrokiem z dnia 18 maja 2017 r. oddalił odwołanie
wnioskodawcy K. P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O.
z dnia 28 grudnia 2015 r. odmawiającej wnioskodawcy prawa do emerytury w wieku

obniżonym, ponieważ nie osiągnął on 25-letniego okresu składkowego i nieskładkowego oraz wieku 58 lat.

Sąd Okręgowy ustalił, że zaskarżoną decyzją organ rentowy przyjął, iż na dzień 1 stycznia 1999 r. wnioskodawca, urodzony 13 kwietnia 1958 r., wykazał 20 lat, 8 miesięcy i 10 dni okresów składkowych oraz 1 rok, 5 miesięcy i 29 dni okresów uzupełniających z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym (łącznie 22 lata, 2 miesiące i 9 dni) oraz 14 lat, 9 miesięcy i 6 dni pracy w szczególnych warunkach. Wnioskodawca w okresie od dnia 1 września 1973 r. do dnia 25 maja 1976 r. był uczniem Zasadniczej Szkoły Górniczej przy Kopalni (...) „S.” w G.(dalej jako ZS(...)), którą ukończył w dniu 19 czerwca 1976 r., uzyskując uprawnienia do technicznej eksploatacji złóż. W trakcie nauki w klasie pierwszej i w I semestrze drugiej klasy odbywał dwa dni zajęć praktycznych i cztery dni zajęć teoretycznych, w II semestrze drugiej klasy sześć dni zajęć praktycznych bez zajęć teoretycznych, w trzeciej klasie trzy dni nauki w szkole i trzy dni zajęć praktycznych. W tym okresie wnioskodawca nie był pracownikiem Kopalni (...) „S.” w G. (dalej jako Kopalnia). Uczniowie ZS(...) odbywali praktyki w Kopalni, będące elementem nauczania, nie zawierano z nimi indywidualnych umów o pracę w czasie nauki, jak również umów o praktyczną naukę zawodu, czy też przyuczenia do określonej pracy. Uczniowie byli instruowani o zasadach pracy w Kopalni przez nauczycieli szkoły podczas zajęć teoretycznych, na terenie Kopalni byli przekazywani poszczególnym instruktorom nauki zawodu. Wnioskodawca, tak jak inni uczniowie ZS(...), nie posiada świadectwa pracy z tego okresu ani indywidualnej umowy o naukę zawodu czy też umowy o praktyczną naukę zawodu. W 1975 r. uczeń ZS(...) B. P. otrzymał z tytułu wypadku w trakcie zajęć praktycznych w sztolni ćwiczebnej rentę wypadkową wypłacaną przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na podstawie obowiązujących wówczas przepisów ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o świadczeniach pieniężnych przysługujących w razie wypadku przy pracy (Dz.U. Nr 3, poz. 8). Kopalnia stwierdziła, że B. P. nie był jej pracownikiem, tylko uczniem ZS(...), ale zobowiązała się refundować wypłacane przez ZUS świadczenie rentowe. W okresie od dnia 26 maja 1976 r. do dnia 30 listopada 1989 r. wnioskodawca pracował w Kopalni pod ziemią w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowiskach ślusarza i mechanika. W związku z wyrokiem Sądu Okręgowego z

dnia 20 lutego 1992 r., przywracającym wnioskodawcę do pracy i przyznającym mu za okres od dnia 12 grudnia 1989 r. do dnia 12 grudnia 1990 r. (1 rok i 2 dni) odszkodowanie za czas pozostawania bez pracy, ponownie podjął on zatrudnienie w Kopalni na stanowisku ślusarza pod ziemią od dnia 25 lutego 1992 r., gdzie pracował do dnia 30 kwietnia 1992 r. Od dnia 4 września do dnia 21 października 1989 r. wnioskodawca korzystał z urlopu bezpłatnego, od dnia 1 sierpnia 1992 r. do dnia 2 lipca 1997 r. prowadził własną działalność gospodarczą, od dnia 3 lipca 1997 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników. Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 29 lipca 1992 r., VI P (...), zasądził od Kopalni na rzecz wnioskodawcy kwotę 18.737.000 zł tytułem równowartości utraconych uprawnień uzależnionych od nieprzerwanego zatrudnienia w latach 1990-1991. Akta tej sprawy uległy zniszczeniu wobec upływu okresu przechowywania.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. decyzją z dnia 3 kwietnia 2008 r. odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury górniczej, a odwołanie od tej decyzji zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 25 listopada 2008 r., VIII U (...). Z kolei decyzją z dnia 27 stycznia 2009 r. odmówiono wnioskodawcy prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach oraz z tytułu obniżenia wieku w związku z wykonywaniem stale i w pełnym wymiarze pracy górniczej pod ziemią. Odwołanie wnioskodawcy od tej decyzji zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 6 maja 2009 r., VIII U (...). W wyroku tym stwierdzono, że nie można uznać całego okresu od dnia 1 grudnia 1989 r. do dnia 25 lutego 1992 r. za pracę górniczą, ponieważ wnioskodawca nie wykonywał wówczas pracy górniczej pod ziemią, a przyznane odszkodowanie za czas pozostawania bez pracy obejmuje okres od dnia 12 grudnia 1989 r. do dnia 12 grudnia 1990 r., który jest traktowany jedynie jako okres składkowy (art. 51 § 1 i 2 k.p. i art. 6 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna). Natomiast okres od dnia 13 grudnia 1990 r. do dnia 25 lutego 1992 r. nie stanowi okresu składkowego ani nieskładkowego w rozumieniu art. 6 ust. 2 pkt 5 oraz art. 7 pkt 3 ustawy emerytalnej, a więc nie daje wnioskodawcy możliwości nabycia nowych uprawnień.

Wnioskodawcy doliczono dodatkowy rok pracy górniczej od dnia 12 grudnia 1989 r. do dnia 12 grudnia 1990 r., co daje łącznie 14 lat, 8 miesięcy i 10 dni takiej pracy.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy uznał, że wobec prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 25 listopada 2008 r., VIII U (...), przesądzającego brak warunków do zastosowania art. 50a ustawy emerytalnej, wnioskodawca może domagać się jedynie emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 i 2 tej ustawy. Jednak nie spełnia on przesłanek do przyznania prawa do tego świadczenia bowiem na dzień 1 stycznia 1999 r. nie legitymował się wymaganym 25 – letnim okresem składkowym i nieskładkowym ani nie posiadał 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Do pracy górniczej, czyli wykonywanej w szczególnych warunkach, zaliczono wnioskodawcy łącznie 14 lat, 8 miesięcy i 12 dni, wliczając w to okres, za który przyznano mu odszkodowanie za czas pozostawania bez pracy od dnia 12 grudnia 1989 r. do dnia 12 grudnia 1990 r. W związku z tym jego wiek emerytalny (65 lat) uległ obniżeniu o 7 lat na podstawie art. 39 ustawy emerytalnej i wynosi 58 lat. Natomiast ogólny staż pracy wynosi 21 lat, 1 miesiąc i 13 dni wraz z okresem niewykonywania pracy, za który przyznano wnioskodawcy odszkodowanie, jako że według art. 6 ust. 2 pkt 5 ustawy emerytalnej do ogólnego stażu ubezpieczeniowego zalicza się okresy niewykonywania pracy, jeżeli za ten okres zostało przyznane i wypłacone odszkodowanie na podstawie art. 45 k.p., art. 56 k.p., art. 58 k.p. i art. 51 k.p. Do ogólnego stażu pracy wnioskodawcy Sąd Okręgowy nie zaliczył okresu nauki w ZS(...) od dnia 1 września 1973 r. do dnia 25 maja 1976 r. (2 lata, 8 miesięcy i 25 dni), ponieważ według ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 45, poz. 226 ze zm., dalej jako ustawa z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu) podstawą zaliczenia okresów zatrudnienia młodocianego do okresów składkowych jest nawiązanie stosunku pracy (umowy o naukę zawodu) między młodocianym a zakładem pracy (pracodawcą). Wnioskodawca nie przedłożył jednak umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego zawartej z Kopalnią, nie otrzymał za okres nauki zawodu świadectwa pracy, dokumentów takich nie ma w zachowanych aktach osobowych, a pracodawca jednoznacznie stwierdził, że nie był on pracownikiem Kopalni w

okresie uczęszczania do ZS(...). Sąd Okręgowy w tej kwestii nie dał wiary zeznaniom świadków, gdyż były one sprzeczne z zachowanymi dokumentami, a świadkowie takich umów o naukę zawodu też nie posiadali. Dowodu zatrudnienia wnioskodawcy nie mogą także stanowić akta rentowe B. P. , który uległ wypadkowi w Kopalni, ponieważ dotyczą innej osoby, a nadto z zawartej w tych aktach korespondencji wynika, że był on uczniem szkoły przyzakładowej wykonującym praktykę zawodową w sztolni szkoleniowej. Do ogólnego stażu emerytalnego wnioskodawcy Sąd Okręgowy nie zaliczył okresu niewykonywania przez niego pracy od dnia 13 grudnia 1990 r. do dnia 26 lutego 1992 r. (1 rok, 2 miesiące i 12 dni) bowiem za ten okres nie otrzymał on odszkodowania.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. wyrokiem z dnia 10 stycznia 2018 r. oddalił apelację wnioskodawcy, dzieląc ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji, jak również argumentację prawną. Sąd Apelacyjny wskazał, że uprawnienia do emerytury wnioskodawcy należy wywodzić z art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej w związku z art. 32 ust. 1 i art. 39 tej ustawy. To powoduje, że istotą sporu jest ustalenie czy na dzień 1 stycznia 1999 r. posiadał on 25 - letni okres składkowy i nieskładkowy oraz 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Odnosząc się do zarzutów zawartych w apelacji Sąd Apelacyjny w pierwszej kolejności podniósł, że zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej za okresy składkowe uważa się przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. okresy zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r. Przy ustalaniu okresu składkowego na podstawie tego przepisu nie ma zatem decydującego znaczenia samo odbywanie przez ucznia szkoły zawodowej zajęć praktycznych, lecz status prawny takiego ucznia według przepisów o zatrudnieniu młodocianych obowiązujących w spornym okresie, tj. ustawy z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania (Dz.U. Nr 32, poz. 160, dalej jako ustawa z dnia 15 lipca 1961 r.). Według tej ustawy, praktyczna nauka zawodu stanowiła część procesu kształcenia i odbywała się w uspołecznionych i nieuspołecznionych zakładach pracy i w warsztatach szkolnych. Z kolei przedsiębiorstwa państwowe i inne uspołecznione zakłady pracy prowadziły praktyczną naukę zawodu dla

uczniów szkół zawodowych (art. 13 ustawy), a uczniowie wykonujący prace w ramach praktyki nie byli pracownikami tych zakładów pracy. Oznacza to, że okresy odbywania praktycznej nauki zawodu w świetle ustawy z dnia 15 lipca 1961 r. nie podlegają zaliczeniu do okresów składkowych. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie ma podstaw do przyjęcia, że wnioskodawca odbywał praktyczną naukę zawodu jako pracownik młodociany w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu. Ustawa ta w art. 3 stanowiła, że młodociani mogli być zatrudniani w celu: nauki zawodu, przyuczenia do określonej pracy, odbycia wstępnego stażu pracy. Z kolei art. 9 ust. 1 tej ustawy wymagał od zakładu pracy przyjmującego młodocianego na naukę zawodu w celu przyuczenia do określonej pracy oraz odbycia wstępnego stażu pracy zawarcia pisemnej umowy określającej zawód albo rodzaj pracy, w jakim młodociany będzie szkolony, czas trwania nauki zawodu, przyuczenia do określonej pracy lub wstępnego stażu pracy oraz zasadnicze obowiązki i uprawnienia młodocianego. Przepisy ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu wymagały więc formy pisemnej dla zawarcia umowy o pracę z młodocianym pracownikiem. Obowiązujący w spornym okresie system prawny przewidywał bowiem odrębność prawną uczniów szkół zawodowych wszystkich typów i szczebli w czasie odbywania praktycznej nauki zawodu w zakładach pracy (na podstawie umów zawartych przez szkoły z zakładami pracy) od młodocianych pracowników zatrudnionych przez zakład pracy w celu przyuczenia do zawodu na podstawie indywidualnej umowy o pracę zawartej między młodocianymi pracownikami a zakładem pracy. Wobec powyższego - według Sądu Apelacyjnego - dla wykazania tej okoliczności bezwzględnie wymagane jest przedstawienie dokumentów potwierdzających zatrudnienie przez zakład pracy w celu przyuczenia do zawodu na podstawie indywidualnej umowy o pracę, zaś wnioskodawca nie przedstawił takich dokumentów. Z akt sprawy wynika, że był uczniem szkoły przyzakładowej, odbywającym praktyki zawodowe na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu zawartej między szkołą a zakładem pracy. Wynika to z odpisu świadectwa ukończenia ZS(...), że wnioskodawca brał udział w „zajęciach praktycznych”. Ponadto pracodawca w piśmie z dnia 30 sierpnia 2016 r. podał, że nie zawierał indywidualnej umowy o pracę z pracownikiem młodocianym ani umowy o praktyczną naukę zawodu czy też przyuczenia do pracy, a wnioskodawca nie był

w spornym okresie pracownikiem Kopalni. A zatem trafnie Sąd Okręgowy odmówił wiarygodności zeznaniom świadków, których relacje były sprzeczne z treścią zebranych w sprawie dokumentów. Również dokumentacja pracownicza B. P. nie miała znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, co wyczerpująco uzasadnił Sąd Okręgowy. W konkluzji Sąd Apelacyjny stwierdził, że wnioskodawca nie odbywał praktycznej nauki zawodu w oparciu o umowę o pracę w charakterze pracownika młodocianego. Wobec tego okresu odbywania praktycznej nauki zawodu nie można zaliczyć do okresów składkowych. Ustawa emerytalna w katalogu okresów składkowych i nieskładkowych, uwzględnianych przy ustalaniu stażu pracy warunkującego prawo do emerytury, nie przewiduje możliwości uwzględniania okresu edukacji na poziomie uzyskiwania podstawowych kwalifikacji zawodowych, a więc okresu nauki w szkole zawodowej, technikum czy liceum, nawet jeśli program nauki przewidywał naukę zawodu. Tym samym wnioskodawca nie spełnił warunku posiadania 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych i nie zachodziła potrzeba prowadzenia postępowania dowodowego na okoliczność spełnienia przez niego przesłanki 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucił naruszenie prawa materialnego oraz przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie: 1) art. 6 ust. 2 pkt 3 i art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 oraz w związku z art. 39 ustawy emerytalnej, przez błędną wykładnię i przyjęcie, że w ramach kształcenia w ZS(...) odbywał on praktyczną naukę zawodu w rozumieniu ustawy z dnia 15 lipca 1961 r., co sprzeciwia się zaliczeniu spornego okresu do okresów składkowych; 2) art. 227 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez sprzeczność prawnej oceny z poczynionymi ustaleniami faktycznymi, polegającą na ustaleniu, że zeznania świadków co do sposobu odbywania praktyk i okoliczności związanych z zawieraniem indywidualnej umowy o pracę w celu przyuczenia do zawodu jako pracownikiem młodocianym nie mają mocy dowodowej, gdyż wykazanie tej okoliczności bezwzględnie wymaga dokumentów potwierdzających zawarcie umowy oraz przez uznanie za prawidłowe i własne ustaleń Sądu pierwszej instancji dotyczących treści zeznań świadków i zebranych w sprawie dokumentów; 3) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c.,

przez sporządzenie uzasadnienia wyroku Sądu drugiej instancji w sposób, który uniemożliwia przeprowadzenie kontroli kasacyjnej.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty wnioskodawca domagał się uchylenia w całości wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi oraz zasądzenia na jego rzecz kosztów postępowania.

W ocenie wnioskodawcy, w rozpoznawanej sprawie występują istotne zagadnienia prawne, sprowadzające się do pytań: 1) czy wobec treści art. 382 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 391 § 1 k.p.c. przyjęcie za własne określonych ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji przez sąd drugiej instancji stwarza konieczność wskazania w pisemnym uzasadnieniu przyczyn takiego merytorycznego rozstrzygnięcia, będącego przecież elementem rozpoznania sprawy i biorąc pod uwagę, że przy ponownych i własnych ustaleniach sąd drugiej instancji rozpoznając apelację nie może poprzestać jedynie na ustosunkowaniu się do zarzutów zawartych w apelacji; 2) czy w świetle art. 6 ust. 2 pkt. 3 ustawy emerytalnej oraz ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu i art. 246 k.p.c. okres zatrudnienia młodocianego może być zaliczony do okresów zatrudnienia lub okresów składkowych wyłącznie na podstawie dokumentów potwierdzających zatrudnienie przez zakład pracy w związku z zawarciem indywidualnej umowy o pracę. Wnioskodawca zarzucił, że Sąd Apelacyjny poprzestał na ustosunkowaniu się do podniesionych w apelacji zarzutów, mimo że merytoryczny charakter postępowania apelacyjnego oznacza, iż sąd drugiej instancji nie może poprzestać na ustosunkowaniu się do zarzutów apelacji, lecz musi - i to niezależnie od ich treści - dokonać ponownych i własnych ustaleń, a dopiero potem poddać je ocenie pod kątem prawa materialnego (art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 382 k.p.c.). Ustalenia sądu pierwszej instancji nie są dla sądu drugiej instancji wiążące, zatem obowiązek dokonywania własnych ustaleń istnieje niezależnie od tego czy wnoszący apelację podniósł zarzut wadliwych ustaleń faktycznych. Zdaniem wnioskodawcy, niesporządzenie pisemnej umowy o naukę zawodu nie przesądza o niemożliwości zakwalifikowania okresu tej nauki jako okresu składkowego z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej, bowiem decydujące jest ustalenie, czy ubezpieczony faktycznie wykonywał zatrudnienie na warunkach określonych w ustawie z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlega uwzględnieniu, aczkolwiek nie wszystkie podniesione w niej zarzuty są uzasadnione. Wnioskodawca twierdzi, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie odpowiada wymogom określonym w art. 328 § 2 k.p.c., ponieważ zostało sporządzone w sposób uniemożliwiający przeprowadzenie kontroli kasacyjnej. Swoje stanowisko opiera na tym, że Sąd Apelacyjny rozpoznając jego apelację poprzestał na ustosunkowaniu się do zarzutów apelacji, mimo że bogata judykatura podkreśla merytoryczny charakter postępowania apelacyjnego, co oznacza, iż sąd drugiej instancji nie może poprzestać na ustosunkowaniu się do zarzutów apelacji, lecz musi - i to niezależnie od ich treści - dokonać ponownych ustaleń, a dopiero potem poddać je ocenie pod kątem prawa materialnego. Tymczasem w orzecznictwie jednolicie przyjmuje się, że w sytuacji, gdy sąd drugiej instancji nie uzupełnia postępowania dowodowego ani, po rozważeniu zarzutów apelacyjnych, nie znajduje podstaw do zakwestionowania oceny dowodów i ustaleń faktycznych orzeczenia sądu pierwszej instancji, może te ustalenia przyjąć za podstawę faktyczną swojego rozstrzygnięcia. Wystarczające jest wówczas, by stanowisko to znalazło odzwierciedlenie w uzasadnieniu orzeczenia drugoinstancyjnego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 356/98, LEX nr 50863; z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, LEX nr 518138; z dnia 4 listopada 2010 r., III UK 25/10, LEX nr 794799; z dnia 14 lutego 2012 r., III UK 24/11, LEX nr 1130394; z dnia 28 czerwca 2017 r., I CSK 526/14, LEX nr 2361212; z dnia 26 października 2017 r., II CSK 25/17, LEX nr 2427128). W braku wyrażenia takiego stanowiska wprost w uzasadnieniu wyroku Sądu drugiej instancji przyjmuje się również, że nie doszło do naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., gdy na podstawie treści uzasadnienia da się stwierdzić, iż ustalenia te zostały zaakceptowane (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 stycznia 2010 r., I CSK 197/09, LEX nr 564749; z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 306/15, LEX nr 2032362; z dnia 3 kwietnia 2019 r., II CSK 274/18, LEX nr 2647594 czy postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 stycznia 2014 r., III SK 27/13, LEX nr 1482411; z dnia 6 czerwca 2018 r., III CSK 51/18, LEX nr 2508504;

z dnia 5 marca 2019 r., III CSK 204/18, LEX nr 2629804). W rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny nie uzupełniał postępowania dowodowego, a przed rozważeniem zarzutów apelacji zaznaczył, że przyjmuje za własne ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji. Wobec tego nie musiał dokonywać ponownych i własnych ustaleń na podstawie dowodów przeprowadzonych w sprawie, a ponadto wskazał w uzasadnieniu wyroku, które ustalenia Sądu pierwszej instancji nie dają podstaw do przyjęcia, że wnioskodawca odbywał praktyczną naukę zawodu jako pracownik młodociany. Ponadto naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. może wyjątkowo stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej. Zatem nie każde uchybienie w zakresie konstrukcji uzasadnienia sądu drugiej instancji może stanowić podstawę dla skutecznego podniesienia zarzutu kasacyjnego, lecz tylko takie, które uniemożliwia Sądowi Najwyższemu przeprowadzenie kontroli prawidłowości orzeczenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 kwietnia 2019 r., II CSK 274/18, LEX nr 2647594; z dnia 24 kwietnia 2018 r., V CSK 292/17, LEX nr 2641043; z dnia 21 marca 2018 r., II PK 10/17, LEX nr 2509612; z dnia 21 czerwca 2017 r., II PK 43/17, LEX nr 2336003), co w rozpoznawanej sprawie nie miało miejsca.

Odnosząc się z kolei do zarzutu obrazy art. 227 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. zauważyć trzeba, że art. 227 k.p.c. określa jakie fakty mogą być przedmiotem dowodu. Zgodnie z tym przepisem przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 czerwca 2017 r., II CSK 604/16 (LEX nr 2334882), stwierdził, że art. 227 k.p.c. ukierunkowuje aktywność dowodową zarówno sądu, jak i stron przez wskazanie, że przedmiotem dowodu powinny być tylko fakty mające znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a zatem te, które w świetle obowiązującego prawa decydują o powstaniu oraz treści praw i obowiązków będących przedmiotem sporu. Do naruszenia art. 227 k.p.c. dochodzi wtedy, gdy sąd prowadzi w sprawie dowody na okoliczności nie mające znaczenia z punktu widzenia charakteru dochodzonego roszczenia, tak gdy chodzi o jego zasadę, jak i wysokość bądź gdy sąd oddala wnioski dowodowe zmierzające do

wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 marca 2000 r., I PKN 299/00, OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 573; z dnia 16 listopada 2004 r., I UK 35/04, LEX nr 2450861; z dnia 14 stycznia 2010 r., I UK 230/09, LEX nr 577818; z dnia 21 września 2018 r., V CSK 589/17, LEX nr 2559455). Wnioskodawca nie zarzuca Sądowi Apelacyjnemu nieprzeprowadzenia dowodów na okoliczność czy okres jego nauki w ZS(...) może być zaliczony do okresów składkowych w myśl art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej, a jedynie błędne przyjęcie, że zeznania świadków zeznających w sprawie co do sposobu odbywania praktyk i okoliczności związanych z zawieraniem indywidualnej umowy o pracę w celu przyuczenia do zawodu z pracownikiem młodocianym nie mają mocy dowodowej, gdyż wykazanie tej okoliczności bezwzględnie wymaga przedstawienia dokumentów potwierdzających zawarcie umowy. Przypomnieć zatem trzeba, że Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że nawet niesporządzenie pisemnej umowy o naukę zawodu nie przesądza o niemożliwości zakwalifikowania spornego okresu jako okresu składkowego z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej. W wyrokach z dnia 28 czerwca 2016 r., I UK 256/15 (LEX nr 2093747), oraz z dnia 13 grudnia 2017 r., III UK 286/16 (LEX nr 2428768), Sąd Najwyższy uznał, iż decydujące jest w tym wypadku ustalenie, czy ubezpieczony faktycznie wykonywał zatrudnienie na warunkach określonych w ustawie z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu. A zatem, mimo nieokazania w postępowaniu sądowym dokumentu umowy o naukę zawodu, możliwe jest zakwalifikowanie spornej pracy jako okresu składkowego. Sąd obowiązany jest jednakże wcześniej ustalić czy ubezpieczony faktycznie wykonywał zatrudnienie na warunkach określonych w ustawie z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu. Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej, okresami składkowymi są okresy zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r. Tym samym istotne jest, aby oceniając status prawnego ucznia, badać spełnienie warunków określonych w przepisach o zatrudnieniu młodocianych, obowiązujących w okresie wskazanym przez ubezpieczonego jako okres zatrudnienia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2000 r., II UKN 349/99, OSNP 2001 nr 11, poz. 398 i z dnia 12 kwietnia 2000 r., II UKN 496/99, LEX nr 161302). Mimo nieokazania w postępowaniu sądowym dokumentu umowy o naukę

zawodu możliwe jest bowiem zakwalifikowanie spornej pracy jako okresu składkowego. Sąd obowiązany jest jednak wcześniej ustalić czy ubezpieczony faktycznie wykonywał zatrudnienie na warunkach określonych w ustawie z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu. Takich wyczerpujących ustaleń nie poczyniły Sądy obu instancji błędnie przyjmując, że nawiązanie stosunku pracy między młodocianym pracownikiem a zakładem pracy może wykazać tylko „przedłożenie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego” i w ten sposób dyskredytując zeznania świadków.

Rację ma Sąd Apelacyjny wskazując, że w spornym okresie obowiązywał system prawny przewidujący odrębność prawną uczniów szkół zawodowych oraz młodocianych pracowników zatrudnionych przez zakład pracy w celu przyuczenia do zawodu na podstawie indywidualnej umowy o pracę. Stąd to, że uczeń szkoły zawodowej część zajęć (zajęcia praktyczne) odbywa w zakładzie pracy nie powoduje jeszcze, że wskutek tego staje się on pracownikiem, podobnie jak i okoliczność, iż młodociany zatrudniony na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego zdobywa wiedzę teoretyczną w szkole zawodowej nie powoduje, że automatycznie wskutek tego przestaje być on pracownikiem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 września 1995 r., I PRN 43/95, OSNP 1996 nr 6, poz. 84 z glosą M. Włodarczyka, OSP 1996 nr 12, poz. 221). W następstwie zawartej umowy o naukę zawodu pracownicy młodociani za wykonaną pracę otrzymywali bowiem wynagrodzenie, ich czas pracy podlegał rygorom wynikającym z art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, a to oznacza, że dla młodocianych w wieku od lat 15 do 16 czas pracy wynosił 6 godzin na dobę i 36 godzin tygodniowo, zaś młodocianych w wieku powyżej lat 16 obowiązywał normalny czas pracy stosowany w zakładzie pracy. W tym kontekście warto także zwrócić uwagę na § 13 uchwały Rady Ministrów z dnia 26 września 1958 r. w sprawie zatrudniania młodocianych przez zakłady pracy w celu nauki zawodu, przyuczania do określonej pracy i odbycia wstępnego stażu pracy (M.P. Nr 78, poz. 453 ze zm.), który przewidywał dla młodocianych w okresie nauki zawodu w zakładzie pracy wynagrodzenie w pierwszym roku nauki - w wysokości 150-260 zł, w drugim roku nauki - 320-380 zł, a w trzecim roku nauki - w zakładach pracy, w których obowiązują taryfikatory kwalifikacyjne robotników - wynagrodzenie

godzinowe według I (najniższej) kategorii płac. W świetle ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu stosunek zatrudnienia obejmował tylko młodocianych przyjętych do pracy w celu nauki zawodu, obowiązanych do dokształcania się w szkole, nie zaś tych, którzy pobierali naukę bez zatrudnienia się. Ponadto zawarcie z młodocianym umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego przez dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej działającego z upoważnienia zakładu pracy nie stanowi przeszkody w zaliczeniu okresu, na który umowa została zawarta, do okresów składkowych, jeżeli w czasie jej trwania ubezpieczony miał status pracownika młodocianego (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2016 r., I UK 256/15, LEX nr 2093747 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 czerwca 2006 r., III AUa 455/05, LEX nr 447007). Natomiast czym innym jest realizacja praktycznej nauki zawodu w szkołach, w których praktyczna nauka zawodu, gdy odbywała się poza warsztatami szkolnymi, w zakładach pracy, organizowana była na podstawie umowy zawieranej między szkołą a zakładem pracy, a uczniowie wykonujący pracę w ramach praktyki nie byli pracownikami tych zakładów i nie otrzymywali wynagrodzenia za pracę (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 29 czerwca 1993 r., II URN 26/93, LEX nr 375819; z dnia 7 września 1995 r., I PRN 43/95, OSNP 1996 nr 6, poz. 84; z dnia 14 lutego 1996 r., II URN 2/95, OSNAPIUS 1996 nr 17, poz. 225; z dnia 29 października 1997 r., II UKN 259/97, OSNAPIUS 1998 nr 15, poz. 462; z dnia 12 stycznia 2000 r., II UKN 294/99, OSNAPIUS 2001 nr 9, poz. 322; z dnia 19 maja 2016 r., II UK 269/15, LEX nr 2062795).

Podsumowując powyższy wątek rozważań przyjąć należy, że brak pisemnej umowy o naukę zawodu nie przesadza *a limine*, że wnioskodawca w spornym okresie nie mógł mieć statusu pracownika młodocianego. W rozpoznawanej sprawie dopiero po wyjaśnieniu wszystkich okoliczności związanych z wykonywaniem praktycznej nauki zawodu przez wnioskodawcę możliwe będzie zatem stwierdzenie czy okres nauki w ZS(...) może być uwzględniony do okresów składkowych, o których mowa w art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej. Nie jest bowiem możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego bez zgodnego z prawem procesowym ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 sierpnia 1997 r., I CKN 261/97, LEX nr 1439372;

z dnia 26 czerwca 2001 r., III CKN 400/00, LEX nr 52360; z dnia 11 kwietnia 2006 r., I PK 164/05, Monitor Prawa Pracy 2006 nr 10, s. 541; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 316/07, OSNP 2009 nr 19-20, poz. 250; z dnia 4 listopada 2008 r., II PK 100/08, OSNP 2010 nr 9-10, poz. 108; z dnia 10 marca 2011 r., II PK 241/10, LEX nr 817524; z dnia 16 czerwca 2011 r., I PK 272/10, LEX nr 10011283; z dnia 19 lutego 2014 r., II PK 130/13, LEX nr 1460978).

Godzi się także nadmienić, iż wyjaśnienie powyższych kwestii będzie miało znaczenie tylko wówczas, gdy po doliczeniu okresu nauki w ZS(...) (2 lata, 8 miesięcy i 25 dni) wnioskodawca będzie posiadał na dzień 1 stycznia 1999 r. wymagany do nabycia prawa do emerytury 25-letni okres składkowy i nieskładkowy, ponieważ z uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wynika w sposób nie budzący wątpliwości, jakie ostatecznie okresy zostały uwzględnione do stażu ubezpieczeniowego wnioskodawcy. Utrwalony w orzecznictwie jest pogląd, że istota decyzji organu rentowego polega na rozstrzygnięciu o prawie do konkretnego świadczenia jako całości, a nie o poszczególnych elementach składających się na to prawo (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2000 r., II UKN 147/00, OSNAPiUS 2002 nr 16, poz. 389 czy z dnia 9 lutego 2010 r., I UK 262/09, LEX nr 585728).

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.